

והשווים נקבעו בחלוקת היהודית של בית העלמין באסمرة, לאחר כינון המדינה נטמנו השנים מוחדש בישראל. בשנים האחרונות, עם התדרדרות הקהילה, קברים אחרים והעבוֹר אף הם ארזה.

בקירוןו בבית העלמין הראה לנו השרת את החלקה היהודית והרשאה לנו להישאר במקום כל עוד נחפרן בכך. הקברים הראשונים הם מתחילה מהה' ה-20, והקובורה האחרונה הייתה בשנת 1990. בוגרנו, ישנה חילקה עם קברים קטנים השיכים לילדיהם, מהתקופה שבה מחלות ילדים גבו לא מעט נפשות.

העלמותה של קהילה

בנוסף לעסקיו של סמי כהן, עדיין קיימים בעיר מספר עסקים יהודים. אחד מהם שיך למור אナン, היהודי שמצוא מעדן, שלוב מצוי במסדרו שבאדיס אבבה. בנדייבוטו הרכבה הוא הרשה לנו להשתמש בדירותו והמיד לערותנו את מנהלו, מור פקאדו, שהראה לנו את העיר וחילק איתנו את הדיע שברשותו. מודיע קהילה כה תוססת, עם בית ספר, בית הכנסת, מקווה, שוחטים, מוחלים ובנינים, עם מעלה מי-500 חברים בשיאו בשנות החמישים, נעלמה? והוא אכן נעלמה – החתונה האחרון היה לפני כ-35 שנה, הרוב האחרון עזב בשנת 1975, והלויה האחרון התקיימה בשנת 1990.

אנטישמיות היא לא אחת מהסיבות. על אף שהיהודים אינה דת המכורת רשמית באրיתריאה, אין שם תייעוד מעמיד על דידפת יהודים. גם אנו בעית בקירוןו לא חשו שום עינויים, לא יהודים ולא כישראלים.

קיים לישראל ולאריתריאה יש שגורירות בתאל אביב, ולישראל מלאים: לאריתריאה יש שגורירות בתאל אביב, לשגורירות באסمرة. פגנו את שגריר אריתריאה בישראל עוד בתקה הוצאה הויה, וביפוי היו רק דברים חיובים על ישראל. בוגע לאריתריאה הוא אמרו: "מדינתנו מותפתחת ויש לנו חסמים מצינים עם ישראל". ולא שהתק askhos הוסיף ואמר: "יכול להיות שהקל ממנה שמשמלנו עשה עלול להיראות חמוץ", ובדיפלומטיה של דבר כפוף בנוסח קומוניסטי הוסיף: "אך אנחנו יודעים מה טוב עם שלנו".

באסمرة בקירוןו בשגורירות הישראלית, משימה לא פושטה בעיליל עם כל סיורי האבטחה, ובמה שדר סעינו עם הקונסול החדש ואשתו, שהיו במדינה לאורך כל השבועיים. הם עשו רושם של זוג צעד ומושך המצויה במשימה מבודדת.

אם כן, מה גרם לעזיבת היהודים את אסمرة? חלום עברו לישראל מסיבות ציוניות, אך רוכם עזבו בשל אליזצי האזרע על בעיותיו הרבות. בשנת 1961, לאחר סיור אריתריאה בידי אתופיה, הchallenge של מלחמת אזרחים באריתריאה. מזמן זה ואילך החלו היהודים לעזוב את אריתריאה. רצף ממושך של קרבות לאורך השנה, שלعتمים אף הגיע לאסمرة, גרם לגל העזיבה היהודית להתקע עד עוד יותר בשנת ה-70. שיאו של העזיבה היה בשנת 1975, כאשרופים רבים ברחו עקב הלאמת מפעלים ונכסים פרטניים. יש לשער אפוא כי אותם קרבות, לצד שלטונו קומוניסטי רודוני וקשוח, הם היו העילה להתדרדרות הקהילה. אפילו משפחתו של סמי כהן כבר לא יכול עוד, ובשנת 1998 היגרה לאיטליה.

הביקור בקהילה השאיר אותנו עם רגשות מעורבים. כאב הלב לראות ההיסטוריה מרשימה שכזו, בית הכנסת ריק שנכראה לא ישאר עוד עשור או שנים. עם זאת, רוכב קבורי הקהילה עלי ישראל, וזה עוד חלק מקיבוצן הגלויות של דרונות; קיבוץ גלויות שהלמו עלייו וקיימו לו היהודים ממש אלפיים השנים האחרונות. ■

היהודים המקומיים סייעו לאסירים במזון ובמטטור. מhana המעצר באסמרה, 1945

המטופח למשעי של הבריטים במהלך מלחמת העולם השנייה. בבית העלמין מכווים שבעה קברים של יהודים שמצאו את מיתתם בזמנם שנלחמו בשורות הצבא הבריטי כנגד הצבא האיטלקי. כמו כל קהילה יהודית בעולם, גם בית העלמין העלמי הנולקנברד מבית העלמי הנוצרי באסמרה, שניתן לקהילה בראשית ימיה. בשנת 1951 ביקשו הרשות להעתיק את הקברים ממקום ולהשתמש בשטח למטרות לא ראיות. נשי הקהילה, שועה נלקחו לא שום אזהרה מוקדמת לאפריקה המבודדת, נלקחו לא משפט או הגבלת זמן, והושלו לכלא סאמבל באריתריאה. לפיק זמן צערם יותר נשלחו האסירים לקורתגו שבסודן ולגלאג' שבKENYA. בהמשך נספו אסירים נוספים למוחנות, וכך שמספרם הגיע ליותר מ-400.

במהלך עשרים החודשים שבהם הופעלו מוחנות מאסר האלה, התרחשו 12 התמרדיות. בין 400 האסירים נשלח מהנה המאסד בסאמבל גם המשלה לשעבר, צח'ק שמיר, מפקד הלהי"ד. סיפורם העצמתי והמסעיר של הלוחמים מסופר לאחר שחבריהם הגיעו מארה קבורה בישראל,

ישמו באוסטרליה שנים רבות קודם לכן – לשולה את האסירים הרחק מביתם ולהקשות על ניסיונות בריחה, סיוע ותמייה מהבית. בשנת 1944, במהלך מלחמת הצלב השמאלי, נלקחו לראשונה את 251 מלחמיים הנקשווים ביחס של האצ"ל והלח"י שנאסרו בלטרון במקומות לאסمرة.

באותם ימים היה זה מקום מבודד ביותר, ממש כמו המהנות האמריקניים בחור גואנטאנמו בקובה, כך "הטרוריסטים היהודיים" שלהם פחדו מ_tD, נלקחו לא שום אזהרה מוקדמת לאפריקה המבודדת, לא מסדר לא משפט או הגבלת זמן, והושלו לכלא סאמבל באריתריאה. לפיק זמן צערם יותר נשלחו האסירים לקורתגו שבסודן ולגלאג' שבKENYA. בהמשך נספו אסירים נוספים למוחנות, וכך שמספרם הגיע

ללמעלה מ-400. במאהל עשרים החודשים שבהם הופעלו מוחנות מאסר האלה, התרחשו 12 התמרדיות. בין 400 האסירים נשלח מהנה המאסד בסאמבל גם המשלה לשעבר, צח'ק שמיר, מפקד הלהי"ד. סיפורם העצמתי והמסעיר של הלוחמים מסופר בספרו "ארוכה הדרכ לךירות" מאת יעקב מרידור, שהיה אסיר נוסף נספה במחנות אלו. זה האחרון ראה,

או נסה לבסוף, מספר פעמיים ממחנות מאסר במצרים, באסמרה, באדייס אבבה ובדרודם אפריקה. לבסוף הצליח לבסוף ונחת בישראל ביום הכרות העצמאית בה"א יאיר תש"ח.

הבריטים אמנים הצליחו לבודד את האסירים מחבריהם בישראל, אך שכוו לקחת בחשבון שעוללה להיות עוזרת יהודית מקומית. היהודי אסمرة, אדים אבבה וגיבוטו סייעו לבורחים על ידי אספект מזון ומיסטרור. ספרו של מוריידור מסופר ממש בספר מותח, והוא הוכח לכל אחד שמתעניין בתקופה זו. הבניין שבו הוחזקו האסירים משמש עד היום כבית כלא, וכן לא יכולנו לדאות אלא מmorph. בשנות החמישים, בזמנם שמדינת ישראל ניסתה להתמודד עם גלי עלייה גדול ומוסור במשמעותם, הקים מוריידור מפעל לשימוריبشر באסמרה, ושוחטים מישראל והוסקו שם על מנת לספק בשאר המדינה הצערירה ולצבאה. ■

בית העלמין

סמוך למתהם שנכראה נחשב לגן החיים הקטן בעולם (הוא מכיל בסך הכל מעת ציפורים, חזירים, והאטרכנית המרכזית – צבאים), הממוקם ממש מוחץ לגבולות העיר אסמרה, ראיינו את בית העלמין

טיפוסי ומרפסת קטנה עצורת נשים. ארון הקודש עוזו מכל שני ספרי תורה עם כסוי ספרדי, והם בשימוש לעיתים קרובות.

כמו ברבים מבתי הכנסת הצפון אפריקניים, מספר קופות צדקה בתוך תקרת הכמה, ומיעודות למספר שימושים ציבוריים. ענן קופות הצדקה "לענין אסמרה", "לענין ירושלים", "לרב מאיר בעל הנס", ובן נשכח את החבר' מאו – "לענין עדן".

במהם בית הכנסת ישנו מילויים, אלא שחוסר הניקיון שבו מעיד כי לא נעשה בו שימוש זה כמה שנים. המקווה בניו משני בורות זה לצד זה – אוצר מי גשם ובור טבילה. עדיין ניתן לראות את צינור המים מהגג שאליו נוקזו מי הגשם. אל תוך מתהם בית הכנסת נפתחים מספר חדרים. אלו שמשו כבית הספר היהודי המקומי, שאליו כל חברי הקהילה שלחו את ילדיהם. למתהם בית הכנסת הובאו עופות לשחיטה יותר. בתחילת רוב חברי הקהילה היו מעדר, עם מיעט חברים ותיקים מקוסטנטינופול, אולם עד מהר התרוספו תימנים נספים כמורים, מוחלים ושותחים. בנוסף אליהם, נסף אליהם, התרוספו מושגים איטלקים, ובסוף שנות ה-30 התרוספו עוד מספר יהודים אירופים שנברחו מגרמניה.

אחד הבתים הגדולים בעיר, המשמש כーム ממילון המכונה 'פנסיו מילאננו', נבנה על ידי המשפחות הידועות בניידנץ'ר, והיה בבעלות שווה מנהם יוסף, אשר שימש נשיא הקהילה משנת 1916 ועד יום מותו בשנת 1965. סמי הצעי שנברך במבנה ונראה את כל הסטודנטים היהודיים המובהקים בתוכו, המudyim על היותו בית מגורי יהוד ביבר. העדות הבולטות ביותר לדעתו היה מגני היהודים המסוגנים שבתקופה וכובייטרא', בחולנות, אך לדעתנו העדות המשמעותית ביותר שמצאו יושב ביתו סימני המזווה וחורי המסמרים שב庫ורת הדת אשר נראו בביורו. יכולנו ממש לחוש את הרוח שהייתה במקומות ולתאות

באיישן לילה, 251 מלחמות
הקשוחים ביותר של האצ"ל
והלח"י שנאסרו בלטרון נלקחו
במטעס לאסמרה. באותו ימים,
עם טיסות מצומצמות ביותר,
היה זה מקום מבודד ביותר

אילו שמות התקיימו בין קירות אלה, אילו Shirim הדהדו בפרקווידור, אילו יישובות קהילתיות נערכו כאן, ומה היו השפעותיהם על חי חבריו הקהילה. לנו באופן אישי יש עניין מיוחד באופן הכנסת המזות ברחבי העולם. כמו בכל קהילה יהודית קתנה, בעשרות האחרונות המזות היו מיבואות. וככל זאת, לסמי כהן יש עדין תנור בחצרו האחורי. "אני וכר 50 שמי היהת אופה כאן מזות, אולם מאז שנות ה-50 אנו מיבאים אותן מישראל. בשנים האחרונות התנוור היה בשימוש בלבד בלבד".

אסירי ציון

ישנו חיבור מרתק בין ישראל לאסמרה. כאמור לעיל, האיטלקים הובסו בשנת 1941 והבריטים שלטו בעיר משנת 1941 עד 1952. בשנת 1944, בשיא ההתקאות האנטי-בריטית בישראל, הבריטים החלו להתייאש משלוחם על האסירים הישראלים בארץ ישראל, הרים הרים והרגים ברענון שאותו

נשיית הקהילה רבש את הקרקע. בית הקברות